

צ'רצ'יל הבין כי הגרמנים מתעתדים כעת לפלוש לבריטניה. בסדרת נאומים, שהפכו אותו לאחד הנאומים הידועים בהיסטוריה, הוא ביקש לחזק את רוח העם הבריטי לקראת הימים הבאים ולקראת האפשרות של פלישה גרמנית לבריטניה עצמה.

בנאומיו המפורסמים בקיץ ה'ת"ש, 1940, אמר צ'רצ'יל:

לא אוכל להציע דבר מלבד דם, עמל, דמעות וזע. צפויה לנו תקופה קשה שבקשות. לפנינו חודשים רבים, רבים ביותר, של מאבק וסבל. שואלים אתם מה המדיניות שלנו? אני אומר כי המדיניות היא לקדש מלחמה באדמה, בים ובאוויר. לאסור מלחמה בכל כוחנו. לאסור מלחמה נגד רודנות מפלצתית שכמותה לא הייתה מעולם בהיסטוריה האפלה והאומללה של הפשע האנושי. זו המדיניות שלנו. שואלים אתם מהי מטרתנו? אענה במילה אחת: ניצחון. ניצחון בכל מחיר. ניצחון למרות כל האימה. ניצחון, תהא הדרך ארוכה וקשה ככל שתהיה".

אם גם חלקים גדולים של אירופה ומדינות רבות, ותיקות ומהוללות, נפלו או תיפולנה תחת שלטון הגסטפו, המשטרה החשאית הנאצית הידועה לשמצה וכל המנגנון המשוקץ של השלטון הנאצי, אנחנו לא נירתע ולא נכזיב. אנחנו נמשיך עד הסוף. אנחנו נילחם בצרפת, נילחם בים ובאוקיינוס, נילחם בבטחה גוברת ובכוח גובר באוויר; אנחנו נגן על האי שלנו, ויהיה המחיר אשר יהיה. נילחם בחופים, נילחם בנקודות הנחיתה, נילחם בשדות וברחובות, נילחם בגבעות. לעולם לא ניכנע.

(וינסטון צ'רצ'יל, תרגם טל יצחקי. לעולם לא נכנע: מבחר מנאומיו של וינסטון צ'רצ'יל. דביר, 2011, עמ' 249, 264)

- ← מהן הסיבות שבשלן טוען צ'רצ'יל כי אין להגיע להסכם שלום עם הנאצים?
- ← כיצד מעודד צ'רצ'יל את עמו לקראת הקרבות הצפויים?
- ← צ'רצ'יל נחשב אחד המנהיגים הדגולים בהיסטוריה. מדוע?

כדי לעודד את הבריטים נהג צ'רצ'יל לסמן באצבעותיו את האות V, האות הראשונה במילה victory – ניצחון. בעקבות צ'רצ'יל הפכה האות V לסמל הניצחון או לפחות השאיפה לניצחון גם בתקופות קשות.

חפשו במרשתת מקרים שבהם הניפו אנשים את ידם בצורת האות V. מדוע עשו זאת?

משנכחו הנאצים כי הבריטים אינם מתכוונים להיכנע, החליטו לעשות כל מאמץ כדי לשבור את רוחם. חיל האוויר הגרמני, שנהנה מעליונות אווירית ניכרת על פני חיל האוויר הבריטי, החל בהפצצות מסיביות על ערי בריטניה, זרע הרס וגרם אבדות

תושבים בלונדון ישנים בתחנות הרכבת התחתית בימי ה'בליץ'

בניינים מופצצים בלונדון בימי ה'בליץ'

מרכז לונדון חרב כתוצאה מהפצצות ה'בליץ'

צ'רצ'יל ואות הניצחון

כרזה ובה דבריו של צ'רצ'יל לטייסיס הבריטיים. איזה מסר ביקשו להעביר מפרסמי הכרזה?

כבודות לאזרחים. ילדים ואזרחים רבים פונו מהערים הגדולות, והמונים ישנו מדי לילה בתחנות התת־קרקעיות של הרכבת התחתית מפחד ההפצצות. ההפצצות שנמשכו כחצי שנה, בקיץ ה'ת"ש וסתיו ה'תש"א, 1940–1941, כונו בפי הגרמנים 'הברק' – הבליץ.

למרות ההפצצות והאבדות הכבדות המשיכו הבריטים לשמור על קור רוח ומוטיבציה גבוהה והבהירו למנהיגיהם כי אין להם שום רצון להיכנע. צ'רצ'יל, שביקש להחמיא לעם הבריטי על עמידתו, אמר על תושבי בריטניה כי "הייתה זו שעתם היפה ביותר".

אל מול המוני המטוסים הגרמניים לחמו מטוסי חיל האוויר הבריטי. בשמיים נערכו קרבות ענק בין עשרות ולעיתים מאות מטוסים שכוננו "הקרב על בריטניה". אט־אט הצליחו הטייסיס הבריטים, שנעזרו במכ"ם שפותח באותה עת בידי מהנדסים בריטים ועדכן אותם מראש על תנועות המטוסים הגרמנים, להכות בחיל האוויר הגרמני ולגרום לו אבדות כבדות. בשלב מסוים התיישבו הגרמנים מהמשך ההפצצות וזנחו את תוכנית הפלישה לבריטניה. צ'רצ'יל, שביקש להביע הוקרה לטייסיס המעטים שהגנו על בריטניה, אמר: "מעולם לא חבו רבים כל כך, הרבה כל כך, למעטים כל כך".

מלחמה אירופית למלחמת עולם

הגרמנים אומנם נואשו מפלישה לבריטניה, אך בכל החזיתות האירופיות האחרות הם ובעלי בריתם התקדמו במהירות. לאחר הניצחון הגרמני על צרפת החליטו גם מדינות מרכז אירופה והבלקן, רומניה, הונגריה ובולגריה, להצטרף אל "מדינות הציר". כך זכו הגרמנים בתגבורת של חיילים לכוחותיהם ובחומרי גלם חיוניים לתעשיית המלחמה, כמו נפט.

במקביל, איטליה הפשיסטית, בעלת בריתה של גרמניה, ביקשה לנצל את המצב, ובהתאם לרצונה בהקמת אימפריה ניסתה לכבוש שטחים באלבניה וביוון. לעזרת יוון הגיע צבא בריטי שהביס את הכוחות האיטלקיים, ואלו הזעיקו לעזרתם את הצבא הגרמני, שלאחר מערכה קשה הכניע את כוחות בעלות הברית.

האיטלקים ביקשו לכבוש שטחים גם באפריקה. עוד לפני המלחמה הוביל מוסוליני מערכה כושלת לכיבוש אתיופיה, וכעת ניסו כוחותיו לפלוש מלוב, שהייתה בשליטת איטליה, למצרים, שהייתה תחת שלטון בריטי. גם במקרה זה הובסו הכוחות האיטלקיים בידי הצבא הבריטי, שכבש שטחים נרחבים מלוב. לעזרת האיטלקים שלח היטלר את הטוב שבמצביאים הגרמנים – גנרל ארְוין רֹמֶל שכונה "שועל המדבר". רמל הוביל את הכוחות הגרמניים לניצחון אחר

חיילים מארץ ישראל שנפלו בשבי הגרמני בעת המערכה ביוון

סרטים וספרי ילדים רבים נכתבו על רקע ארועי הבליץ ופינוי הילדים מהערים הגדולות. האם אתם מכירים סרטים או ספרים שכאלו?

בין הכוחות הבריטיים שהגיעו לסייע ליוון היו מאות מתנדבים יהודים מארץ ישראל שהצטרפו לצבא הבריטי כדי ללחום בצורך הנאצי. חלקם נפלו בקרבות, ורבים אחרים נפלו בשבי הגרמני.

הרב יצחק הרצוג

ניצחון כנגד הבריטים. הם נאלצו לסגת מלוב, ושלושים אלף חיילים בריטים נפלו בשבי כאשר כבש רומל את עיר הנמל החשובה טוברוק. כוחותיו של רומל חצו את הגבול למצרים והגיעו עד למרחק של מאה ק"מ מאלכסנדריה, שם עצרו מול קו ביצורים בריטי שהוקם בעיירה אל עלמין.

קרבתו של רומל לאלכסנדריה והחשש שמא יאלצו הבריטים לפנות את מצרים ואת ארץ ישראל הסמוכה עוררו חרדה עמוקה בקרב תושבי היישוב היהודי בארץ. הוכנו תוכניות לריכוז כל יהודי הארץ בהר הכרמל, שם יילחמו מלחמת חורמה בגרמנים עד שייפלו בקרב או יחולצו בידי הבריטים, והוקמו פלוגות הפלמ"ח – "פלוגות מחץ" של צעירים יהודים שהיו אמורים לסייע לבריטים להילחם בגרמנים אם יגיעו לארץ.

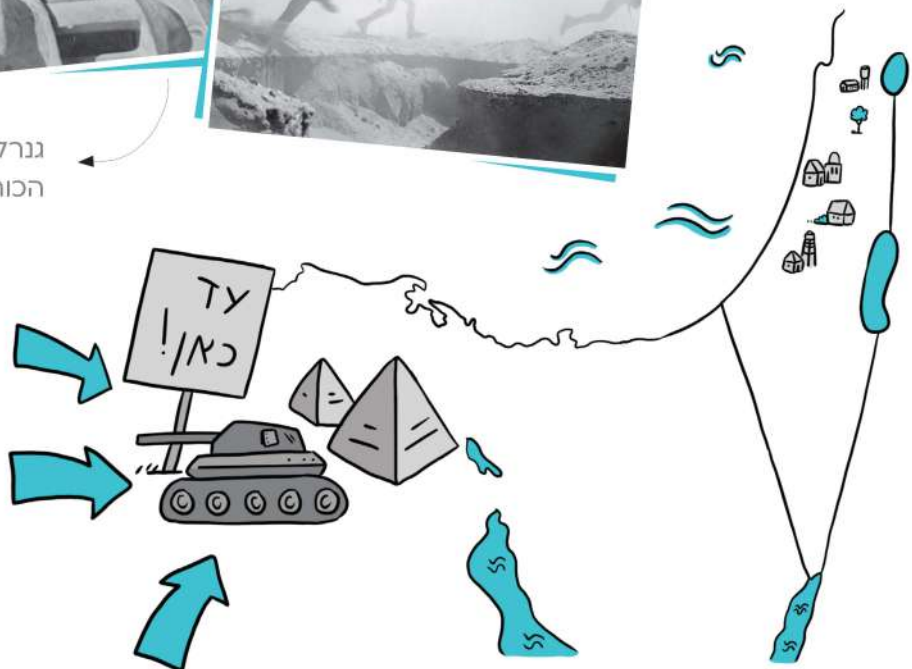
באב ה'תש"ב, יולי 1942, החלו הבריטים באל עלמין בסדרה של התקפות נגד, שבמהלכן הצליחו לבלום את התקדמות כוחותיו של רומל. חצי שנה מאוחר יותר הצליחו הבריטים להביס את הגרמנים ולהדוף אותם מערבה. היישוב היהודי בארץ ישראל ניצל וכך גם קהילת יהודי לוב, שהשלטונות הנאצים החלו כבר לפגוע בבניה.

בימי החרדה שעברו על היישוב היהודי בארץ היו שחששו כי אם יכבשו הנאצים את ארץ ישראל, יקיץ הקץ על ההתיישבות היהודית בארץ. הרב הראשי לארץ ישראל הרב יצחק הרצוג יצא בתקופה זו במספר גילויי דעת ובהם הכריז כי מקובל בידו על בסיס ספרי הראשונים והאחרונים כי "חורבן שלישי לא יהיה" וכי "לא יבוא צר ואיב בשערי ארץ ישראל". דבריו עודדו מאוד את היישוב היהודי בארץ והסיסמה שטבע, "בית שלישי לא ייחרב", עודדה רבים גם בתקופות קשות אחרות שעברו על יהודי הארץ.

חיילים בריטים מסתערים במהלך קרבות אל עלמין

גנרל מונטגומרי, מפקד הכוחות הבריטים באל עלמין

מבצע ברבורסה

במקביל למערכה בצפון אפריקה השלים היטלר את השתלטותו על יוגוסלביה. כעת פנו הגרמנים להגשמת חלומם הישן: כיבושה של ברית המועצות, חיסולו של המשטר הקומוניסטי שנוא נפשם והקמת "מרחב מחיה" במזרח אירופה בעזרת שעבוד התושבים, בני הגזע הסלבי הנחות בעיניהם, לצורכיהם.

לצורך הכנת הפלישה, שכונתה "מבצע בְּרֶבְרוּסֶה" על שמו של קיסר גרמני מימי הביניים, כינסו הגרמנים מיליוני חיילים באזורי הגבול הסמוכים לשטח שבשליטת הרוסים. סטלין, שכזכור חתם עם היטלר על חוזה שלום, קיבל אין ספור התראות משירותי הריגול הרוסיים ומשירותי ריגול זרים כי מתקרבת פלישה גרמנית, אולם מסיבות שאינן ברורות עד היום סירב להאמין להן.

ביום כ"ז בסיוון ה'תש"א, 22.6.1941, עם שחר, חצו את הגבול שלושה מיליון חיילים גרמנים ובני בריתם מלווים באלפי מטוסים ורבבות טנקים. הצבא האדום, צבאה של ברית המועצות, הופתע לחלוטין. חיל האוויר הרוסי הושמד ברובו על הקרקע, מלחמת הבזק של הגרמנים הצליחה מעל המשוער, וכוחותיהם גמאו מאות קילומטרים מול התנגדות רוסית מעטה. מיליוני חיילים רוסים נפלו בשבי, ובמקומות רבים התושבים, שמאסו בשלטון הטרור של סטלין, קיבלו את הגרמנים כמשחררים. במהלך השבועות הראשונים של הפלישה, פינתה ברית המועצות מיליוני אזרחים מן האזורים שכבשו הנאצים, בתוכם יותר ממיליון וחצי יהודים, שנצלו בזכות כך מהשמדה.

המפה שלפניך מראה את התקדמות הצבא הגרמני בשטחי ברית המועצות. מהו פרק הזמן שבו הייתה ההתקדמות הגרמנית מהירה ביותר? מדוע?

תוך שלושה חודשים בלבד הגיעו הגרמנים למרחק של כ-900 ק"מ מהגבול הגרמני-רוסי. בסתיו ה'תש"ב, אוקטובר 1941, עמדו כוחותיהם במרחק קצר מהבירה מוסקווא, ואילו על

כוחות גרמניים חוצים את הגבול הרוסי עם תחילת מבצע ברברוסה

תושבים נמלטים מבתים הרוסים בלנינגרד

העיר הגדולה ברוסיה, **לנינגרד**, הושם מצור הדוק שנמשך קרוב לאלף ימים והביא למותם של מאות אלפים מתושבי העיר מרעב והפצצות.

אל הצבא הגרמני נלוו יחידות מיוחדות שנקראו איינזצגרופן, יחידות מבצעיות מיוחדות של הס"ס, צבאה של המפלגה הנאצית. יחידות אלו נכנסו ליישובים ולערים שכבש הצבא הגרמני והחלו ברצח שיטתי של מי שנחשדו כקומוניסטים ויהודים. היחידות נעזרו פעמים רבות בחיילים גרמנים מיחידות אחרות. בעזרת האוכלוסייה המקומית, שהייתה חדורת שנאה לקומוניסטים וליהודים, הוצעדו הקורבנות ליער או מחצבה נטושה מחוץ לעיר, הופטו מבגדיהם ונורו למוות. תכופות ביצעו בני האוכלוסייה המקומית, בעיקר באוקראינה ובמדינות הבלטיות, מעשי רצח וזוועה ביהודים עוד בטרם עשו זאת הגרמנים. במהלך השנה הראשונה למבצע ברברוסה נרצחו בצורה זו קרוב למיליון וחצי יהודים. שנאתם של הנאצים ליהודים הגיעה לשלב ההשמדה.

בעוד הגרמנים מבצעים מעשי זוועה חסרי תקדים בשטחים שנכבשו על ידם, החל הצבא האדום להתארגן מחדש. לחימה עיקשת האטה את התקדמות הגרמנים, וניסיונם לכבוש את מוסקווה נכשל. בלחץ הצבא הרוסי הם אף נאלצו לסגת משטחים באזור מוסקווה שאותם כבשו. לוחמת גרילה של פרטיזנים (על מושג הפרטיזנים כלוחמים לא סדירים הלוחמים בצבא סדיר למדתם בפרק ן רוסים שהחלה להתפתח בעורף הכוחות הגרמנים הפריעה להתנהלותם יותר ויותר, למרות מעשי ענישה אכזריים שביצעו הגרמנים כלפי כל מי שנחשד בשיתוף פעולה עם הפרטיזנים. מעל הכול חורף רוסי קשה הקשה על הגרמנים להמשיך במתקפת הבזק שלהם, והצבא הגרמני נאלץ לעצור במקום ולהתמודד עם הכפור והמתקפות הרוסיות שהלכו וגברו. בינתיים, בצידו השני של העולם, התרחשו אירועים דרמטיים שהשפיעו גם הם על גורל המלחמה.

אנדרטה לזכר הנרצחים היהודים המוצבת בבאבי-יאר, הסמוכה לקייב בירת אוקראינה. באתר זה נרצחו בידי הנאצים ואוקראינים מקומיים שסייעו להם לפחות 50,000 מיהודי העיר.

נשים רוסיות חופרות תעלות נגד טנקים להגנת מוסקווה

מדוע לדעתכם גויסו נשות העיר למשימה?

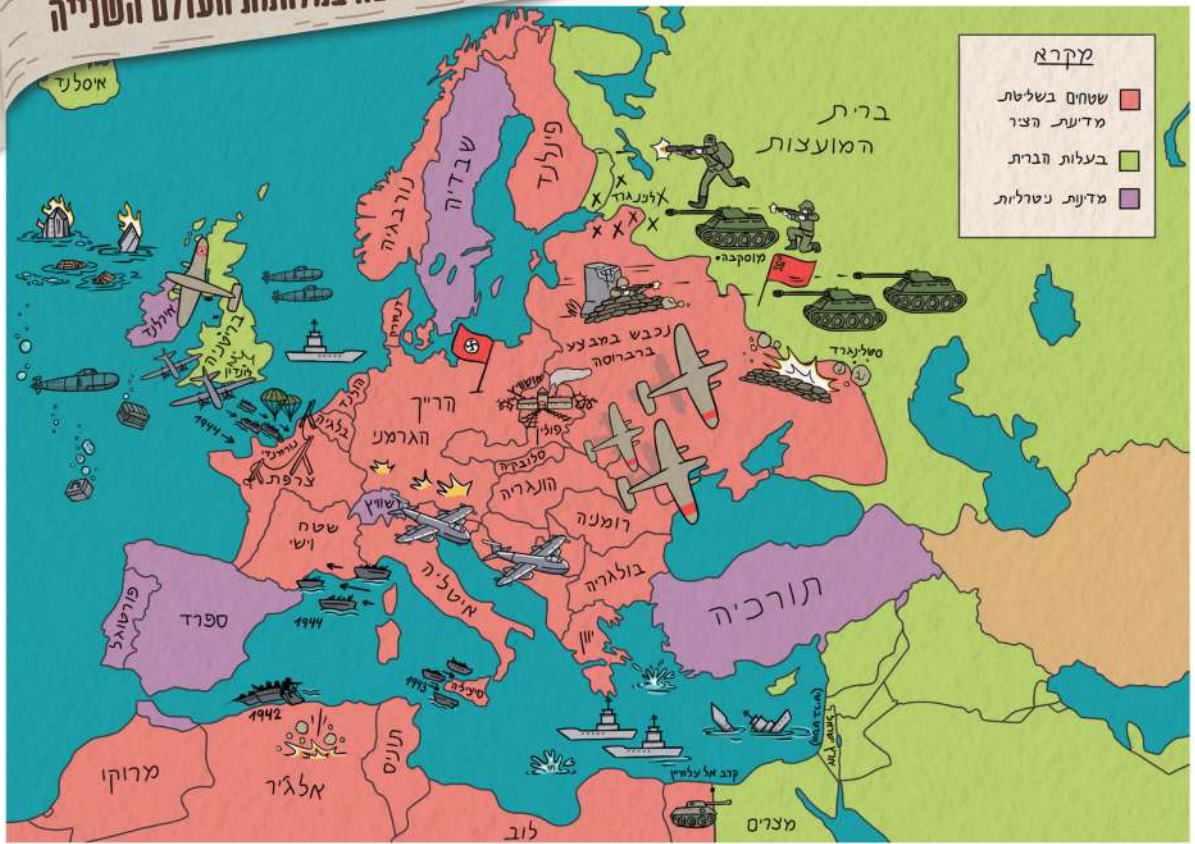

לוחמים רוסים באזור מוסקווא

כיצד מזג האוויר המופיע
בתמונה השפיע לדעתכם על
יכולת הצבא הגרמני להמשיך
בשיטת 'מלחמת הבזק'?

אירופה במלחמת העולם השנייה

עינו במפת המלחמה באירופה. המפה מתארת את שטח השליטה הגרמני בשנת ה'תש"ב, 1942.

רשמו את המדינות שהיו תחת שליטת הגרמנים על פי מפה זו. ←

לאור מפה זו, כיצד לדעתכם העריכו הגרמנים מחד גיסא, ובני העמים שנכבשו על ידם מאידך גיסא, כיצד תסתיים המלחמה? ←

עינו בוויקיפדיה בערך התנגדות במלחמת העולם השנייה וערכו השוואה בין שלוש מהמחחרות המוזכרות בערך זה. התייחסו לתקופת פעילותן של המחחרות, לאיזו קבוצת אוכלוסייה השתייכו חברי המחחרת ומה היה יחסם ליהודים. מה ניתן ללמוד מהשוואה זו? ←